

Ref 46

Fråga om en person som har god man har rätt till bistånd i form av anskaffande av bostad.

4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 10 november 2022 följande dom (mål nr 551-22).

Bakgrund

1. Normalt ankommer det inte på socialtjänsten att ordna mer permanenta bostäder åt bostadslösa. Personer som är helt bostadslösa och som har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad, t.ex. på grund av psykisk sjukdom, kan emellertid få bistånd i form av anskaffande av bostad.

2. En person som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person kan om det behövs få en god man utsedd åt sig. En god man ska i den utsträckning det följer av förordnandet bistå huvudmannen i dessa angelägenheter.

3. S.T.K. har sjukdomar som gör att hon har svårt att fungera i vardagen. Hon får ekonomiskt bistånd för sin försörjning och har skulder hos Kronofogdemyndigheten. En god man har förordnats för att bevaka hennes rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person. Några begränsningar anges inte i förordnandet.

4. S.T.K. bodde tidigare tillsammans med sin make i en lägenhet. Efter att maken avled var hon tvungen att flytta. S.T.K. ansökte hos Arbetsmarknads- och socialnämnden i Malmö kommun om bistånd i form av anskaffande av tillfällig bostad. Nämnden bedömde att hon med hjälp av sin gode man själv kunde finna en långsiktig lösning på sin boendesituation och avslog ansökan. I stället beviljades hon bistånd i form av akut tillfälligt boende. I beslutet uppmanades S.T.K. att söka olika typer av boenden i ett stort geografiskt område.

5. S.T.K. överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Malmö och anförde att sedan den gode mannen förordnats har denne ansökt om boende via kommunens funktionsstödsförvaltning och ställt henne i kö på Boplats Syd. Om den enskilde därutöver är i behov av hjälp med att aktivt söka bostad är det ett ansvar som ligger på socialtjänsten, inte på den gode mannen. Förvaltningsrätten avslog överklagandet med motiveringen att S.T.K:s behov av anskaffande av bostad bör kunna tillgodoses av hennes gode man.

6. Efter överklagande av S.T.K. bestämde Kammarrätten i Göteborg att hon har rätt till bistånd till boende. Kammarrätten ansåg att det i viss utsträckning kan åligga en god man att hjälpa huvudmannen med att söka bostad, men att de långtgående åtgärder som nämnden menar åligger den gode mannen inte kan anses ingå i en god mans uppdrag. Den gode mannen ska därför inte på det sätt som nämnden menar kompensera för de svårigheter som S.T.K. har att skaffa boende på egen hand. Enligt kammarrätten uppfyllde hon därmed förutsättningarna för att beviljas bistånd till boende.

Yrkanden m.m.

7. Arbetsmarknads- och socialnämnden i Malmö kommun yrkar att kammarrättens dom ska ändras och ansökan om bistånd avslås.

8. S.T.K. anser att överklagandet ska avslås.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

9. Frågan i målet är om en person som har god man har rätt till bistånd i form av anskaffande av bostad.

Rättslig reglering m.m.

10. Enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

11. I 11 kap. 4 § första stycket föräldrabalken anges att om någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person, ska rätten, om det behövs, besluta att anordna godmanskap för honom eller henne. Av 12 kap. 2 § första stycket framgår att gode män i den utsträckning det följer av deras förordnande ska bevaka rätten för de personer som de företräder, förvalta deras tillgångar och sörja för deras person.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

12. Rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen är inte avsedd att omfatta tillhandahållande av bostäder åt bostadslösa i allmänhet. I rättspraxis har dock rätt till bistånd genom tillhandahållande eller ombesörjande av bostad, som uppfyller kraven på skälig levnadsnivå, ansetts föreligga när den enskilde är helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad (RÅ 1990

ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130). Sådana speciella svårigheter kan exempelvis föreligga till följd av att den enskilde lider av psykisk sjukdom, har en missbruksproblematik eller har betydande ekonomiska problem.

13. S.T.K:s svårigheter att skaffa bostad är knutna till hennes hälsotillstånd. Vad som kommit fram om hennes ekonomiska förhållanden innebär inte att hon på grund av dessa kan anses ha sådana speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad att det ger henne rätt till bistånd.

14. Det är ostridigt att S.T.K är bostadslös och att hon på grund av sitt hälsotillstånd har sådana speciella svårigheter att ordna bostad på egen hand som i och för sig kan berättiga till bistånd i form av tillhandahållande eller ombesörjande av bostad. För att en rätt till bistånd ska finnas krävs dock att det aktuella behovet inte kan tillgodoses på annat sätt (4 kap. 1 § socialtjänstlagen). Frågan uppkommer därmed om rätten till det aktuella biståndet påverkas av att hon har en god man som har förordnats för att bevaka hennes rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person.

15. Vad som avses med att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person definieras inte i lagstiftningen om gode män och beskrivs relativt sparsamt i förarbetena. De exempel som ges är inte uttömmande och många uppgifter som ankommer på en god man kan innefattas i flera av dessa begrepp. Klart är emellertid att ett uppdrag som god man inte innefattar praktiska omvårdande insatser såsom att städa, handla, ledsaga huvudmannen till läkarbesök och umgås. Uppdraget omfattar normalt i stället hjälp med uppgifter som är av mer administrativ karaktär, t.ex. att ansöka om olika stöd- och hjälpinsatser, sköta kontakter med myndigheter och fordringsägare, överklaga beslut och deklarerera (jfr prop. 1987/88:124 s. 137 och 139 f., se även SOU 2004:112 s. 461 f. och SOU 2021:36 s. 259 f.).

16. Vilka typer av insatser som gode män ska ombesörja är beroende av hur deras förordnande är utformat och, i någon mån, av uppdragets längd (prop. 1987/88:124 s. 187 f., jfr även NJA 2015 s. 851). Att söka bostad får enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening anses utgöra en sådan uppgift som innefattas i ett uppdrag att bevaka en huvudmans rätt och att sörja för dennes person. Hur omfattande den gode mannens skyldighet är i detta avseende är, liksom en god mans skyldigheter i övrigt, beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Det är alltså huvudmannens behov som styr hur omfattande uppdraget är.

17. Förordnandet att vara god man för S.T.K. avser såväl att bevaka hennes rätt som att sörja för hennes person, utan att några begränsningar anges. Det bör då ankomma på den gode mannen att hjälpa henne att ordna bostad.

18. S.T.K:s speciella svårigheter att själv ordna bostad kompenseras alltså av att hon har en god man som ska hjälpa henne i det

avseendet. Hon har därmed inte rätt till bistånd i form av anskaffande av bostad. Nämndens överklagande ska därför bifallas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens avgörande.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom*, *Ståhl*, *Askersjö*, *von Essen* och *Medin*. Föredragande var justitiesekreteraren Tobias Andersson.

Förvaltningsrätten i Malmö (2021-06-30, Idarsson):

Det finns inte något stöd i socialtjänstlagen för att rätten till bistånd är avsedd att omfatta tillhandahållande av bostad åt bostadslösa i allmänhet. I praxis har dock rätt till bistånd genom tillhandahållande och om-
besörjande av bostad som uppfyller kraven på skälig levnadsnivå ansetts föreligga när den enskilde är helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad. Omständigheter som typiskt sett har ansetts medföra svårigheter att på egen hand skaffa bostad är t.ex. vissa fall av psykisk sjukdom, missbruk eller vräkningshistorik (jfr RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130).

Utredningen i målet visar att S.T.K. vid tidpunkten för det överklagade beslutet var helt bostadslös och att hon hade speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad. Nämnden anser att hennes behov av anskaffande av bostad kan tillgodoses av hennes gode man.

Som framgår av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen kan bistånd endast komma ifråga om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Enligt förvaltningsrättens mening bör, i enlighet med vad nämnden anfört, behov av anskaffande av bostad kunna tillgodoses av hennes gode man (jfr Kammar-
rätten i Jönköpings dom den 31 maj 2017 i mål nr 854-17 och Kammar-
rätten i Göteborgs dom den 1 april 2019 i mål nr 4180-18; något avgörande i frågan från Högsta förvaltningsdomstolen finns dock inte). Mot den bakgrunden har nämnden haft fog för sitt beslut och överklagandet ska således avslås.

– Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Göteborg (2022-01-13, Falkendal, Huldén och Areskoug [skiljaktig]):

Det är ostridigt att S.T.K. vid tidpunkten för nämndens beslut var helt bostadslös och, på grund av sitt hälsotillstånd, hade svårigheter att på egen hand söka boende. Nämnden anser dock att det ingår i den gode mannens uppdrag att bistå S.T.K. i bostadssökandet och att hon av den anledningen inte har rätt till bistånd till boende.

S.T.K. hade vid tidpunkten för beslutet en god man vars uppdrag omfattade att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person (jfr 11 kap. 4 § föräldrabalken). Av förarbetena till bestämmelserna om god man framgår följande. Den gode mannen eller förvaltaren bör hålla sig informerad om bl.a. huvudmannens boendeförhållanden, hans behov av vård eller social service samt omfattningen och behovet av sociala kontakter och rekreation. Om det konstateras brister, har den gode mannen eller förvaltaren skyldighet att så långt möjligt försöka se till att de avhjälpas. Kontakt kan då behöva tas med anhöriga eller sociala organ (se prop. 1987/88:124 s. 188).

Att sörja för person innebär en intressebevakning av huvudmannens personliga omständigheter. Här krävs att ställföreträdaren sätter sig in i huvudmannens personliga förhållanden. Begreppet är svårdefinierat men att sörja för person kan bland annat handla om att se till att huvudmannen har ett bra boende eller att uppmärksamma att huvudmannen har behov av stöd och hjälp, social kontakt och sysselsättning. Ställföreträdarens uppdrag kan exempelvis innefatta att ansöka om hemtjänst, personlig assistent eller kontaktperson, eller se till att huvudmannen får del av sociala insatser som anordnas av civilsamhället. I uppdraget ingår däremot inte att själv utföra praktiska uppgifter som att städa hos huvudmannen, gå en promenad med honom eller henne eller följa med på läkarbesök (se SOU 2021:36 s. 260).

Varken av lagtext, förarbeten eller praxis framgår exakt vilka uppgifter som innefattas i den gode mannens ansvar vad avser huvudmannens boendesituation. Av utredningen i målet framgår att den gode mannen har ställt S.T.K. i bostadskö och kontaktat flertalet hyresvärdar för att efterhöra om hon kan få hyra en bostad. De hyresvärdar som kontaktats har begränsats till ett visst geografiskt område.

Den gode mannens uppdrag omfattar att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Av de förarbeten som redogjorts för ovan framgår att den gode mannen bör hålla sig informerad om bl.a. huvudmannens boendeförhållanden, att den gode mannen, om det konstateras brister, har att så långt möjligt försöka se till att de avhjälpas och att kontakt då kan behöva tas med anhöriga eller sociala organ. Kammarrätten tolkar det sista ledet som att de avhjälpandeåtgärder som åligger den gode mannen är begränsade till att kontakta exempelvis anhöriga eller socialtjänsten. Denna tolkning ligger också i linje med uttalandet i det betänkande som redogjorts för ovan, att ställföreträdarens uppdrag kan innefatta att ansöka om hemtjänst eller personlig assistent men att i uppdraget inte ingår att utföra praktiska uppgifter som att städa hos huvudmannen, gå en promenad med honom eller henne eller följa med på läkarbesök.

Kammarrätten anser, bl.a. med stöd av den praxis som förvaltningsrätten hänvisat till, att det i viss utsträckning kan åligga den gode mannen att hjälpa huvudmannen med att söka bostad. De åtgärder som nämnden anser åligger den gode mannen är dock omfattande. Det är inte fråga om att ta en eller ett par enstaka kontakter eller att göra en enstaka ansökan, utan om att, förutom att ställa huvudmannen i allmännyttans bostadskö, kontakta privata fastighetsägare samt att söka inneboendekontrakt och andrahandskontrakt, både i och utanför den egna hemkommunen. Enligt

kammarrättens mening är denna tolkning av vad som ingår i en god mans uppdrag alltför långtgående.

Det åligger därmed inte den gode mannen att på det sätt som nämnden menar kompensera för de svårigheter som S.T.K. har att skaffa boende på egen hand. Hon uppfyller därför förutsättningarna för att beviljas bistånd till boende.

– Kammarrätten bestämmer att S.T.K. har rätt till bistånd till boende.

Areskoug var skiljaktig och anförde:

Jag är ense med majoriteten om att S.T.K. vid tidpunkten för nämndens beslut var helt bostadslös och att hon på grund av sitt hälsotillstånd hade svårigheter att på egen hand söka boende. När det gäller frågan om den gode mannens ansvar för att bistå i bostadssökandet gör jag följande bedömning.

Jag anser att det åligger den gode mannen att i största möjliga mån hjälpa huvudmannen med att ställa sig bostadsköer och söka lägenheter. Detta då bostadssökande är en uppgift av administrativ art snarare än av praktisk karaktär. Det innebär, liksom för andra som ansöker om bistånd till boende, att sökfältet ska vara brett och att man även söker andra boendelösningar än förstahandskontrakt i ett begränsat geografiskt område. Om den gode mannen endast i viss mån ska bistå i bostadssökandet uppstår enligt min mening två problem. Det ena är att frågan om i vilken utsträckning en god man ska bistå i bostadssökande alltjämt förblir obesvarad. Det andra är att det riskerar att uppstå en ojämlig situation mellan de personer som har god man och de personer utan god man eftersom kraven på aktivt bostadssökande för en person utan god man i sådant fall ställs högre.

S.T.K:s svårigheter med att skaffa boende är primärt kopplat till hennes hälsotillstånd. Det framgår inte att hon skulle vara skuldsatt eller att det i övrigt skulle finnas några hinder för hyresvärdar att godkänna henne (jfr RÅ 1990 ref. 119 och RÅ 2004 ref. 130). De svårigheter som S.T.K. har att skaffa boende på egen hand bör därmed helt kunna kompenseras av den gode mannen. Mot den bakgrunden bedömer jag att S.T.K. inte tillhör en sådan utsatt grupp som har sådana speciella svårigheter att på egen hand ordna bostad att socialnämnden ska bistå med det. Överklagandet ska därför avslås.